

Σχολικός εκφοβισμός

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα από τη διδακτορική διατριβή της Αλεξάνδρας Γκουλιαμά, με τίτλο «Διαπολιτισμικές και σχολικές παράμετροι του σχολικού εκφοβισμού σε παιδιά δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και σχολικά χαρακτηριστικά τους», 2020

Η αντίληψη του Εαυτού για το άτομο είναι μια γενική έννοια που αναφέρεται στην αξιολόγηση της αξίας του και στην αυτοεκτίμησή του. Οι ποιότητες αυτές είναι πολύ σημαντικές, ιδιαίτερα στην εφηβεία, όταν τα παιδιά αποκτούν όλο και μεγαλύτερη δυσκολία να αντιληφθούν τη σχέση ανάμεσα στον ιδανικό και τον πραγματικό Εαυτό τους και επηρεάζονται στις εκτιμήσεις τους από την εικόνα που έχουν τα ίδια, αλλά και οι άλλοι για το άτομό τους. Το άτομο διαμορφώνει την αυτοαντίληψή του, κατά τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας, αφ' ενός από την εικόνα που έχει για την εξωτερική του εμφάνιση, και αφ' ετέρου από τη δυνατότητα επίτευξης κοινωνικών και ακαδημαϊκών δραστηριοτήτων.

Οι αντικειμενικές και παρατηρήσιμες παράμετροι -που αφορούν την εξωτερική του εικόνα και που το καθιστούν ευάλωτο- είναι η απόκλιση από το επιθυμητό βάρος, τα προβλήματα ακοής, τα προβλήματα όρασης, οι ορθοσωματικές ανωμαλίες, το χαμηλό ανάστημα, τα δερματικά προβλήματα και η ετερότητα στη σεξουαλικότητα. Τα παραπάνω, μαζί με τις μαθησιακές δυσκολίες, που δεν αφορούν την εξωτερική εμφάνιση, και τις αναπηρίες σχετίζονται με αρνητική εικόνα Εαυτού, και άρα με χαμηλή αυτοεκτίμηση που σχετίζεται θετικά με τη θυματοποίηση.

Για την αντίληψη των μαθητών ο εκφοβισμός είναι, σε γενικές γραμμές, κάθε ανεπιθύμητη πράξη λεκτικής, φυσικής ή κοινωνικής/σχεσιακής επιθετικότητας. Τα παιδιά αντιλαμβάνονται το φαινόμενο και το αναγνωρίζουν ανάλογα με την ηλικία τους, με τα μικρότερα παιδιά να εστιάζουν στη βασική διάκριση επιθετικών και μη επιθετικών συμπεριφορών, ενώ τα μεγαλύτερα παρατηρείται ότι έχουν μια πιο ξεκάθαρη άποψη για τις αποχρώσεις στην οριοθέτηση της έννοιας.

Ένας πρόσφατος ορισμός επανατοποθετώντας όλα τα κριτήρια υπό το πρίσμα των νέων δεδομένων, ορίζει ως βασικά χαρακτηριστικά του φαινομένου α) τη στοχευμένη συμπεριφορά, β) την ανισορροπία δύναμης και γ) την πρόκληση βλάβης των θυμάτων. Αν και τυπικά είναι βασική η έννοια της επανάληψης, βλέπουμε ότι αναγνωρίζεται ως ικανή, αλλά όχι τόσο αναγκαία συνθήκη όσο είναι η στοχευμένη («goal oriented») -όχι απλά σκόπιμη (intentional)- εχθρική ενέργεια για τον εκφοβισμό. Με τον τρόπο αυτό δηλώνεται η στενή σύνδεση του φαινομένου με την προληπτική (proactive), παρά με την αντιδραστική (reactive) επιθετικότητα. Στον αναθεωρημένο αυτό ορισμό του σχολικού εκφοβισμού διαφαίνεται και η σημασία της ανισορροπίας δύναμης ως σημαντικό συστατικό στοιχείο του εκφοβισμού το οποίο διαχωρίζει τους θύτες από τα θύματα.

Η βίαιη, πάντως, και επιθετική συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από τυχαιότητα, μεταξύ παιδιών ίδιας ή παρόμοιας δύναμης (ψυχικής ή σωματικής) και ίσως χωρίς σοβαρές συνέπειες για τα θύματα, δεν αποτελεί σχολικό εκφοβισμό. Αντίθετα, στον εκφοβισμό ως θύμα επιλέγεται το πιο αδύναμο παιδί και η αντίστοιχη συμπεριφορά εναντίον του είναι συστηματική και με σκοπό να επιβεβαιώσει τη δύναμη του θύτη. Επομένως, οι εμπλεκόμενες δυνάμεις δεν είναι ίσης ισχύος, γιατί ο εκφοβισμός αφορά σε «επίδειξη δύναμης μέσα από την επιθετικότητα και την κυριαρχία». Μάλιστα, σε πρόσφατη διερεύνηση ενός εθνικά αντιπροσωπευτικού δείγματος στις Η.Π.Α., οι μαθητές της πρώιμης και της όψιμης εφηβείας που αντιλαμβάνονταν τον δράστη ως έχοντα περισσότερη ισχύ, ανέφεραν ότι υποφέρουν από δυσμενέστερες επιπτώσεις (πχ κατάθλιψη, αυτοκτονικό ιδεασμό) σε σχέση με τα θύματα που δεν αντιλαμβάνονταν δυναμική ασυμμετρία.

Ο Olweus διαχωρίζει τον σχολικό εκφοβισμό από το παιγνιώδες «πείραγμα». Το «πείραγμα» εκδηλώνεται μεταξύ φίλων, δε στοχεύει, ούτε καταλήγει σε πρόκληση πόνου των άλλων και έχει ως πρόθεση τον αστεϊσμό και τη διασκέδαση αμοτέρων των πλευρών. Παρόλα αυτά, παραδέχεται ότι το «πείραγμα» μετατρέπεται σε εκφοβισμό, όταν επαναλαμβάνεται με κακοήθεια, όταν προκαλεί δυσφορία στον αποδέκτη και χάνει το αρχικό του νό-

ημα. Κατά τον Olweus, στο πλαίσιο του σχολείου, ο εκφοβισμός εκφράζεται είτε με τη σωματική, είτε με τη λεκτική, είτε με την κοινωνική του μορφή.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά που, σύμφωνα με τον αναθεωρημένο ορισμό, διαχωρίζουν τον σχολικό εκφοβισμό από άλλες μορφές επιθετικότητας;
2. Ποια είναι η διαφορά μεταξύ «πειράγματος» και σχολικού εκφοβισμού σύμφωνα με τον Olweus;
3. Να χαρακτηρίσετε το περιεχόμενο των προτάσεων που ακολουθούν ως **Σωστό** ή **Λάθος**, σύμφωνα με το κείμενο που διαβάσατε.
 - I. Οι μαθητές μικρότερης ηλικίας έχουν πιο ξεκάθαρη άποψη για τις αποχρώσεις του σχολικού εκφοβισμού σε σχέση με τους μεγαλύτερους.
 - II. Ο σχολικός εκφοβισμός χαρακτηρίζεται από την ανισορροπία δύναμης μεταξύ θύτη και θύματος.
 - III. Η αυτοαντίληψη του ατόμου επηρεάζεται μόνο από την εξωτερική του εμφάνιση.
4. Να επιλέξετε την απάντηση που θεωρείτε σωστή, από όσες σας δίνονται για κάθε ερώτηση, σύμφωνα με το κείμενο που διαβάσατε.
 - I. Ποια από τις παρακάτω ΔΕΝ αποτελεί παράμετρο που καθιστά το άτομο ευάλωτο στον σχολικό εκφοβισμό;

α) Δερματικά προβλήματα

γ) Υψηλή αυτοεκτίμηση

β) Χαμηλό ανάστημα

δ) Μαθησιακές δυσκολίες

- II. Ποια από τις παρακάτω μορφές ΔΕΝ ανήκει στον σχολικό εκφοβισμό, σύμφωνα με τον Olweus;

α) Λεκτική επιθετικότητα

γ) Φιλικό πείραγμα

β) Σωματική επιθετικότητα

δ) Κοινωνική επιθετικότητα

5. Αντιστοιχίστε τις έννοιες με τις περιγραφές τους:

A'. Έννοια	B'. Περιγραφή
α) Στοχευμένη συμπεριφορά	1) Συστηματική δράση με σκοπό την επιβεβαίωση της δύναμης του θύτη.
β) Ανισορροπία δύναμης	2) Εχθρική ενέργεια που κατευθύνεται με συγκεκριμένο στόχο.
γ) Επανάληψη	3) Επαναλαμβανόμενη συμπεριφορά, αν και όχι πάντα απαραίτητη.

6. Να επιλέξετε την απάντηση που θεωρείτε σωστή, από όσες σας δίνονται για κάθε ερώτηση, σύμφωνα με το κείμενο που διαβάσατε.
 - I. Ποιο από τα παρακάτω αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο του σχολικού εκφοβισμού;

α) Ισορροπία δύναμης

γ) Επιβεβαίωση της δύναμης του θύτη

β) Τυχαία επιθετικότητα

δ) Διασκέδαση των εμπλεκομένων

- II. Ποιο από τα παρακάτω είναι πιθανή συνέπεια του σχολικού εκφοβισμού;

α) Αυξημένη αυτοεκτίμηση

γ) Κοινωνική αποδοχή

β) Κατάθλιψη

δ) Βελτίωση ακαδημαϊκών επιδόσεων

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Συμπλήρωσε την απάντησή σου με ένα **v**

1: πολύ λίγο, **2:** λίγο, **3:** αρκετά, **4:** πολύ, **5:** πάρα πολύ

	1	2	3	4	5
1. Πόσο κατανοητό βρήκες το κείμενο σχετικά με τον σχολικό εκφοβισμό;					
2. Πόσο ενδιαφέρον είχε το θέμα του σχολικού εκφοβισμού για σένα;					
3. Πόσο σε βοήθησε το κείμενο να κατανοήσεις τη σύνδεση της αυτοεκτίμησης με τον εκφοβισμό;					
4. Πόσο κατανοητό ήταν το κείμενο σχετικά με τις διάφορες μορφές του σχολικού εκφοβισμού;					
5. Πόσο εύκολα κατάφερες να αναγνωρίσεις τα χαρακτηριστικά του σχολικού εκφοβισμού στο κείμενο;					
6. Πόσο χρήσιμη θεωρείς την ανάλυση του σχολικού εκφοβισμού ως «στοχευμένη συμπεριφορά»;					
7. Πόσο σε βοήθησε η διάκριση μεταξύ «πειράγματος» και σχολικού εκφοβισμού για να κατανοήσεις καλύτερα το φαινόμενο;					
8. Πόσο κατανοητό ήταν το κείμενο όσον αφορά την ανισορροπία δύναμης μεταξύ θύτη και θύματος;					
9. Πόσο συμφωνείς με την άποψη ότι η επανάληψη δεν είναι πάντα απαραίτητη για τον σχολικό εκφοβισμό;					
10. Πόσο ενδιαφέρον είχε η αναφορά στις συνέπειες του σχολικού εκφοβισμού για τα θύματα (π.χ. κατάθλιψη, αυτοκτονικός ιδεασμός);					
11. Πόσο σου φάνηκε χρήσιμη η κατηγοριοποίηση των παραμέτρων που καθιστούν κάποιον ευάλωτο στον σχολικό εκφοβισμό (π.χ. εξωτερική εμφάνιση, μαθησιακές δυσκολίες);					
12. Πόσο ικανοποιητικό ήταν το παράδειγμα που δόθηκε για τη διαφορά μεταξύ «πειράγματος» και σχολικού εκφοβισμού;					
13. Πόσο συμφωνείς με την άποψη ότι ο σχολικός εκφοβισμός έχει άμεση σχέση με την εικόνα του Εαυτού του ατόμου;					
14. Πόσο σε βοήθησε το κείμενο να κατανοήσεις τις αιτίες που οδηγούν τα παιδιά στον εκφοβισμό άλλων;					
15. Πόσο συμφωνείς με την άποψη ότι οι μεγαλύτεροι μαθητές κατανοούν καλύτερα τις αποχρώσεις του σχολικού εκφοβισμού σε σχέση με τους μικρότερους;					
16. Πόσο ενδιαφέρον είχε για σένα το γεγονός ότι ο σχολικός εκφοβισμός συνδέεται με τη θυματοποίηση και τη χαμηλή αυτοεκτίμηση;					
17. Πόσο κατανοητό ήταν το κείμενο σχετικά με τις επιπτώσεις του σχολικού εκφοβισμού στην ψυχική υγεία των θυμάτων;					
18. Πόσο σε βοήθησε η αναφορά στις μορφές του σχολικού εκφοβισμού (σωματική, λεκτική, κοινωνική);					
19. Πόσο πιστεύεις ότι ο σχολικός εκφοβισμός μπορεί να έχει μακροπρόθεσμες συνέπειες για τα θύματα;					
20. Πόσο συμφωνείς με την άποψη ότι το «πείραγμα» μπορεί να εξελιχθεί σε εκφοβισμό αν επαναλαμβάνεται με κακοήθεια;					
21. Πόσο εύκολα κατάφερες να κατανοήσεις τον αναθεωρημένο ορισμό του σχολικού εκφοβισμού;					